תנ״ך · אחרונים · חיד״א · חומת אנך · כתובים

חומת אנך על איכה

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חומת אנך על איכה

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חומת-אנך-על-איכה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 4
פרק ב 4
פסוק ב 4
פסוק ט 5
פסוק י 5
פסוק יט 5
פרק ג 5
פסוק ו 5
פסוק כ 6
פסוק לט 6
פרק ד 6
פסוק ב 6
פסוק ו 7
פסוק טו 7
פרק ה 8
פסוק א 8
פסוק יט 8
פסוק כ 8

פרק א

פסוק א

איכה ישבה בדד. כתב בסדר הדורות. איכה ר"ת אני ירמיה כהן הענתותי עכ"ד ואפשר ישבה ר"ת שלמה בימיו יחרב המקדש כי כתב רבינו האר"י זצ"ל שהיה גלגול שלמה. בדד בעון ד' דברים. הוא עבר על רבוי נשים סוסים כסף. וגם עלתה יוד שבירבה הם ד'. ואותו הדור עברו ד' דברים ע"ז ג"ע ש"ד ביטול תורה כמשז"ל:

פסוק ב

בכה תבכה. בכה גימטריא ז"ך על שפגמו בז"ך אותיות התורה וביטלו התורה במקדש ראשון כמ"ש על עזבם את תורתי וגם בשני כמ"ש בזהר חדש ובהגהת הרמ"ז ז"ל. ולזה בכה תבכה בשני חרבנות. אין לה מנחם מכל אוהביה. ברגז רחם יזכור דוקא מכל אוהביה אין לה מנחם אבל אין דכתיב דרשינן עיין לה דמכל אוהביה אין לה אבל יש לה מה' יתברך שמו דכתיב כי נחם ה' ציון. וזה פירש הרב המובהק כמהר"ר אהרן ן' חיים ז"ל נכדו של הרב קרבן אהרן ז"ל מרבני איזמיר יע"א כתוב הדר הוא. הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואברכהו וארבהו כי נחם ה' ציון וכו' כי הנה כל מקום שנאמר אין דרשינן עיין לו. והראיה דכתיב ותהי שרי עקרה אין לה ולד והוה לה. וא"כ דרשינן אין לה ולד עיין לה. וישראל היו מצטערים דכתיב על ציון אין לה מנחם. וה' ברחמיו אתא לנחומי הביטו אל אברהם וכו' דכתיב אין לה ולד וז"ש כי אחד קראתיו. ועכ"ז ואברכהו וארבהו וא"כ אין לה ולד יתפרש אין עיין ומזה יובן כי מ"ש אין לה מנחם אין עיין כי נחם ה' ציון ודברי פי חכם חן:

פרק ב

פסוק ב

בלע ה' ולא חמל וכו' חלל ממלכה ושריה. פירש הרב מהר"ש אוזידה ז"ל דארז"ל דהיו אומרים שיודעים שמות הקדש ועל ידי השבעות לא יוכל האויב להם. והקב"ה החליף ממשלת מלאכי השרת וכשהיו משביעים למלאך אחד היה משיב אינו ממונה עוד על דבר זה וכיוצא ובזה נמסרו ביד אויב וז"ש בלע ה' ולא חמל וכו' ולזה מוכרח חלל ממלכה ושריה אשר בשמים להחליף ממשלתם. ובזה לא היה מועלת ההשבעה ואחר זמן ראיתי שכך אמרו במדרש על פסוק זה חלל ממלכה ושריה וספר מהר"ש אוזידא ז"ל אין עמדי:

פסוק ט

מלכה ושריה בגוים אין תורה. אמר החכם אין נחמה למי שנפל ביד מי שאין לו שכל ודת. פירוש ישן כ"י:

פסוק י

ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון וכו' כלו בדמעות עיני וכו'. התנצל אמאי ציוה לזקנים להתאבל ולא התאבל גם הוא עמהם כי כבר כלו וכו' ואין לו כח לבכות. פירוש ישן כ"י:

פסוק יט

קומי רני בלילה. אמר בתרגום עסוקי במשנה בליליא. כי המשנה תורה שבע"פ והיא כנגד השכינה. ואמרו רז"ל דבזכות המשניות תבא הגאולה. ואפשר שזהו שאמר קומי רני עסוקי במשנה. והתפללי על הגלות וז"ש בלילה בשביל הגלות הדומה ללילה. ולא יהיה כונת התפלה והעסק שתבא הגאולה לטובתנו שנהיה בהשקט וכבוד. לא כי אלא הכל בשביל השכינה כב יכול שהיא בגלות וז"ש שפכי כמים לבך נכח פני אדני שהיא השכינה:

פרק ג

פסוק ו

במחשכים הושיבני כמתי עולם. בסנהדרין דף כ"ד אמרו במחשכים הושיבני זה ת"ב. פירוש דבו בפרק היה הבירור למטה בקליפות וצריך טורח להקשות ולתרץ כדי לשבר הקליפות. וכמו שהיה רבינו האר"י זצ"ל עושה כשלומד גמרא שהיה טורח להקשות בכח גדול ולתרץ עד שהיה מזיע כי ע"י זה יחלש כח הקליפה העומדת על ההלכה ויתגלה אור ההלכה. ושמעתי משם הרב מהר"ר אליהו כהן ז"ל דהיינו מאי דקאמר הש"ס כי מקשי ורמי הני בי תרי סתרא"י נינהו. תברא מי ששנה זו לא שנה זו. אשר לכאורה יפלא מה חכמה היא זו לומר מי ששנה זו לא שנה זו. ותו מה הלשון אומרת תברא. והיה אומר כי הקושיא באה מכח הקליפה המחשכת אור עיני האדם. ולכן בראותם עוצם הקושיא גדולה וחזקה היו אומרים תברא נשברת הקליפה דזו אינו קושיא דמי ששנה זו לא שנה זו ואם כן אין כאן קושיא ובזה נחלשת הקליפה. ועל הרוב אחר תברא מי ששנה וכו' יבא תירוץ טוב עכ"ד ויצדק פירוש זה עם מה שפירש רבינו האר"י ז"ל בכוונת עלינו לשבח דבאומרנו גנות הקליפות הם נכנעות ע"ש באורך וא"ש דאמרו תבר"א להכניע הקליפה דזה גנותה לומר דליכא קושיא ונשברה הקליפה ודוק:

פסוק כ

זכור תזכור ותשוח עלי נפשי זאת אשיב וכו'. אפשר במ"ש בזהר הקדוש דכל הבטחתנו היא שתבא הגאולה להוציא השכינה מהגלות. ועם השכינה נגאל אנחנו וכן אמרו ועמה יפקון גם אמרו דהקב"ה עצמו יקים סוכת דוד ע"ש באורך. וזה רמז זכור דהקב"ה יזכור לשכינה להקימה מהגלות. ועי"ז תזכור דגם אנחנו נגאל עמה. ותשוח עלי נפשי בגלות זאת אשיב זאת שהיא השכינה אשיב שהיא בגלות על כן אוחיל אליו יתברך שהוא עצמו יקים סוכת דוד א"נ דמתבטלות גזרות רעות ע"י תשובה תפלה צדקה כמ"ש רז"ל במדרש קהלת. וכתבו הקדמונים נ"ן כי צום קול ממון כל אחד שוה במספר לחבירו ושלשתן גימטריא זאת וז"ש זאת גימטריא קול צום ממון אשיב אל לבי שמועיל לבטל גזרות רעות על כן אוחיל חסדי ה' כי לא תמנו וכו'. א"נ אפשר דאף אם תמה זכות אבות הקב"ה מרחם ברב חסדיו ויש לרמוז זאת אשיב אל לבי זא"ת ר"ת זכות אבות תמה אשיב אל לבי מה אעשה. על כן אוחיל כי הוא ירחמנו מצד רחמיו וז"ש חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו:

פסוק לט

מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו. אפשר רמז מ"ש פ"ק דחולין אדם ובהמה תושיע ה' אלו בני אדם שעושין מעשה בהמה. וז"ש מה יתאונן דמה יצטער מאד. אדם חי דבהיותו אדם חשוב. נעשה חי פירוש בעל חי ונקרא בהמה וזהו שאמר אדם חי. והיינו גבר על חטאיו שהחטאים גברו מאד עליו. הא ודאי על זה צריך להצטער מאד ולהתאונן וז"ש מה יתאונן ע"ד מה רב טובך:

פרק ד

פסוק ב

בני ציון היקרים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש מעשה ידי יוצר. אפשר כי בתקוני הכלים והכשרן יש רמז נאה לתשובה. דבהכשר הכלים יש ארבעה אופנים א' כי כלים חדשים הנקחים מיד הגוי צריכין טבילה. וב' אם נשתמש בהן בחמין בגעולי גוים וכיוצא אפילו פעם אחת צריכין הגעלה ברותחין להפליט טעם האיסור אשר בכלים. וג' שאם נשתמש בהם על ידי האור צריכין לכוין שיהיו ניצוצות נתזין מהם כי בערה בהם האש ובתוקף שליטת האש נפקא מיניה טעם האיסור אשר בקרבם. וד' שאם הם כלי חרס אין להם תקנה וטעונים שבירה ושבירתן היא טהרתן. וחלוקות אלו על ארבעתן מכוונים לארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש עבר על מ"ע לא זז משם עד

שמוחלין לו. עבר על לא תעשה תשובה ויום הכפורים מכפרים. עבר על כריתות ומיתות ב"ד תשובה ויום הכפורים ויסורין ממרקים. עבר על חילול ה' מיתה מכפרת. והנה כלהו גופי דרופתקי נינהו והגוף כלי לנשמה וכמ"ש בספר אמרי נועם פרשת טהרה. וכשם שבכלים הנקחים מיד הגוי והם חדשים שאין בהם איסור אלא שמץ מנהו דהיו ביד הגוי ולכן בטבילה טהרה מועטת סגי כן עבר על מ"ע בתשובה וחרטה סגי. ואם הכלי נשתמש באיסור צריך הגעלה ברותחין כן כלי הנשמה שהוא הגוף אם עבר על ל"ת ונשתמש בחמין חום היצר הרע צריך תשובה ויוה"כ דאש תענית יוה"כ בתשובה מפליט הזוהמא אשר בכלי הגוף. ואם עבר על כריתות ומיתות ב"ד דומה לכלי שנשתמש באיסור על ידי האור שצריך לכוין עד שיהיו ניצוצות נתזין וכן בכלי הגוף צריך יסורין שיהיו ניצוצות רשפי אש היסורין נתזין ממנו. ואם עבר על חילול ה' דומה הגוף לכלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו וצריך שבירה הנה מיתת"ו ושבירתו טהרתו. וזה רמז קראין כי הן בעון כאשר גברו עונות ישראל לעבור על כריתות ומיתות בית דין וחילול ה' אין להם עוד תקנה עד ימותון דמיה"ם בם לכלי חרס שנשתמש בו איסור שאין להם תקנה אלא שבירה. וז"ש בני ציון היקרים המסולאים בפז שהיו כלים חשובים וטהורים שאין בהם דופי איכה נחשבו לנבלי חרס כי בעון חילול ה' נדמו לכלי חרס מעשה ידי יוצר שאין להם תקנה אלא שבירה:

פסוק ו

מחטאת סדום. כי כיון שאין להם התראה והוי זדון שלהם כשגגה שלנו ואמר שגדל משני דברים האחד ההפוכה כמו רגע וברגע שאול יחתו אם שוט ימית פתאום והשני כי לא נתן שלהם לאויביהם ובירושלם היה ההפך לשתיהם. פירוש ישן כ"י:

פסוק טו

סורו סורו וכו'. נתן סיבה למה הרעו להם כל כך ולא יראו לנפשותם פן יפלו בידיהם גם הם כדרך העולם וישלמו להם גמולם שגמלו להם כי אמרו לא יוסיפו עוד לשוב אל ארצם לגור כאשר בתחילה כי זו מכה אלהית לא כמנהגו של עולם. ואם תאמר כי ה' ירחם אינו כן כי לא יוסיף להביטם כי פני המורים והזקנים לא נשאו וזקנים לא חננו וכיון שכן מי יורה להם הדרך ילכו בה. פירוש ישן כ"י:

פרק ה

פסוק א

זכור ה' מה היה לנו. פירש רבינו האר"י זצ"ל כי שם מ"ה מדת רחמים היה בחינת אלהים דין וז"ש מ"ה כלומר שם מה. היה לנו בחינת דין לנו גימטריא אלהים עכ"ד ז"ל ובזה רמזתי אני בעניי פסוק מ"ה זאת עשית לנ"ו והרי הוא כמבואר:

פסוק יט

אתה ה' לעולם תשב. ר"ת אילת רומז לשכינה שיעשה בעבור שכינתו שהוא בגלות:

פסוק כ

למה לנצח תשכחנו וכו'. מזה מורה שנתנבא על גלות זה האחרון וז"ש למה לנצח תשכחנו כי בעונותינו אורך הגלות היה יותר מדאי. אך בגלות בבל היה שבעים שנה. וכן בתחילה אמר שישי ושמחי בת אדום וכו' ופירש"י ז"ל דנתנבא על חרבן בית שני. ומכאן תשובה למה שפירש הרב הגדול מהר"ר יאשיהו פינטו ז"ל במאמרם סוף מכות והבאתיו בספרי הקטן ראש דוד דף קו"ל כאשר יראה הרואה ואכמ"ל. ואפשר לפרש אתה ה' לעולם תשב וכולי למה לנצח וכו' במ"ש בזוה"ק דכל אומה מא"ה היא תחת שר אחד משבעים שרים. ובהתבטל השר תתבטל האומה שהיא תחתיו. אך אנחנו בני ישראל אנחנו תחת רשותו יתברך וכשם שהוא חי וקים לעד כן ישראל לא יתבטלו וז"ש אתה ה' לעולם תשב חי וקיים לעד. אם כן למה לנצח תשכחנו וכו' כי ודאי לא יהיה לנו ביטול. אי נמי אפשר דישראל יש לנו תשובה ופירשו המפרשים דיש לנו דין בנים וקי"ל אב שמחל על כבודו כבודו מחול. אך כתבו הפוסקים דבזיונו של אב אינו מחול וכמה עונות שהם ח"ו ביזוי כדכתיב כי דבר ה' בזה. וגם בזוה"ק אמרו על איזה עונות דעבדין קלנא ח"ו לשכינתא. ואם כן לא סגי דיש לנו דין בנים וכבודו מחול. אמנם יש זכות תולה כי אנחנו מודים דהוא אדון הכל ומלך העולם. ואם כן מצי מחיל ואינו כמו מלך סתם דאין כבודו מחול דהכא שאני דכ"ע דיליה ומצי מחיל וז"ש אתה ה' לעולם תשב וכו' וכ"ע דילך. אם כן למה לנצח וכו' השיבנו ה' אליך ונשובה דיש תשובה דכ"ע דילך ומצי מחיל חדש ימינו כקדם. דכתיב וה' הולך לפניהם יומם והטעם דכ"ע דיליה ומצי מחיל כמ"ש פ"ק דקדושין. וגם עתה השיבנו וכו' כי עמך מקור חיים: